

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinums par tematu “ES ekonomika: pārskats par 2006. gadu. Euro zonas stiprināšana: galvenās politikas prioritātes”

COM(2006) 714 galīgā redakcija — SEC(2006) 1490

(2008/C 10/22)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Eiropas Komisija 2007. gada 11. janvārī nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par “ES ekonomika: pārskats par 2006. gadu. Euro zonas stiprināšana: galvenās politikas prioritātes”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. septembrī. Ziņotājs — BURANI kgs, līdzziņotājs — DERRUINE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 438. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 26. septembrī, ar 133 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

jāpildnveido noteikumi patērētāju interešu optimālas aizstāvības nodrošināšanai un, vajadzības gadījumā, tirgus aizsardzībai.

1.1 Komiteja kopumā atbalsta Komisijas dokumentu. Taču tā vēlas izteikt vairākus apsvērumus, no kuriem daži jau formulēti agrāk, tostarp vēl pirms *euro* ieviešanas. Komisija izsaka netiešu kritiku par dalībvalstu politikas atsevišķiem aspektiem. EESK uzskata, ka tā ir pamatota, bet atgādina arī, ka valdības bieži vien saskaras ar neparedzamiem, no viņu gribas neatkarīgiem apstākļiem, kas saistīti ar iekšpolitiku vai ārējām norisēm (enerģētikas krīzēm, konfliktiem u.c.).

1.5 Komisija prasa, lai sarunu procesā par algām tiktu ņemta vērā saistība ar monetāro savienību. EESK savukārt vēlētos panākt ekonomikas, monetāro un nodarbinātības politiku konverģenci, izveidojot Eurogrupas un Nodarbinātības Padomes kopīgas sanāksmes: pat principiāla konverģence laika gaitā nodrošinātu dažādu politiku reālu saskaņošanu.

1.2 Ja, valdībām mainoties, netiek nodrošināta politikas pēctecība, tiek apdraudēta budžeta politikas ilgtspējība; tas pats sakāms par strukturālajām reformām, kas atkarīgas no subjektīviem faktoriem saistībā ar attiecīgās valdības orientāciju. Tādēļ EESK piekrīt Komisijai, ka strukturālo reformu īstenošanā ir jāpiemēro pēctecība.

1.6 Iesakot pievērst lielāku uzmanību starptautiskajai dimensijai, Komisija ir ņēmusi vērā EESK kritiku, kas izteikta vēl pirms *euro* ieviešanas. Āzijas valstu straujā izaugsme ir jāuztver nevis kā drauds, bet gan kā izaicinājums, piemērojot konkurētspējas un inovācijas līdzekļus.

1.3 Preču un pakalpojumu tirgus elastīgums ir viens no ekonomikas politikas aspektiem, kurā valdībām ir jāvienojas ar sociālajiem partneriem; liberalizācija, kuras rezultāti dažādās valstīs un nozarēs ir atšķirīgi, ir jāīsteno piesardzīgi, ņemot vērā katrai valstij un katrai nozarei raksturīgos rādītājus.

1.7 Valstu valdībām ar pārliecību ir jāpopulārizē *euro* zona: tām iesaka neuzskatīt *euro* par valsts ekonomikas problēmu cēloni un neslēpt tās priekšrocības, ko tautsaimniecība gūst no vienotas valūtas ieviešanas. Būtu vēlams, lai valstis, kas sākotnēji nav pievienojušās *euro* zonai, skaidri izteiktu savus nākotnes mērķus. Tas būtu jāveic ne tikai tādēļ, lai informētu sabiedrību par *euro*, bet arī lai atvieglotu turpmākās *euro* politikas izstrādi, ņemot vērā to valstu skaitu, kas vēlas pievienoties *euro* zonai.

1.4 Finanšu tirgus integrāciju, kas uzņēmumiem sniegto pakalpojumu jomā pamatos jau ir pabeigta, ir grūtāk īstenot privātpersonām sniegto pakalpojumu jomā. Tas galvenokārt saistīts ar objektīviem šķēršļiem (valodu atšķirība, pakalpojumu īpatnības u.c.). Minētās problēmas nevar atrisināt ar tiesību aktiem vai regulējumu, tās pēc iespējas jārisina tirgus ietvaros. Pašreizējie noteikumi ir pietiekami, lai turpinātu integrāciju; vienīgi ir

1.8 EESK norāda, ka *euro* ir kļuvis par nozīmīgu starptautisku valūtu un ka *euro* zona varētu no jauna iesniegt savu kandidātūru Starptautiskajam valūtas fondam. Tas nenozīmē kāda pašreizējā locekļa aizvietošanu, bet gan jauna locekļa pievienošanu. Iebildums, ka SVF statūtos šāda iespēja nav paredzēta, nav pārliecinošs vai arī ir tikai atruna.

1.9 Tika izteikts diezgan pretrunīgs priekšlikums, lai noskaidrotu, vai šāds priekšlikums varētu tikt pieņemts: izveidot Eiropas Stabilitātes fondu, ko finansētu no nodokļu ieņēmumu pārpalikuma, kurš radies labvēlīgas konjunktūras periodā un kas paredzēts projektu finansēšanai Kopienas interesēs.

1.10 Kopumā Komiteja atzīst, ka Komisijas pārskats ir pieņemams, bet vienlaikus uzsver, ka tajā, tāpat kā neskaitāmajos ar *euro* saistītos dokumentos, nav pienācīgi novērtēta vienotās valūtas politiskā dimensija. *Euro* nozīme, tā ietekme un nākotne nesaistās vienīgi ar ekonomikas, finanšu un sociālajiem aspektiem: patiesībā dažādu valstu interešu kopība vienotas valūtas jomā ir nostiprinājusi Savienību.

2. Ievads

2.1 Komisijas publicētajā paziņojumā par ES ekonomikas attīstību 2006. gadā galvenā vērība pievērsta *euro* zonas stiprināšanas politikas prioritātēm. Minētais paziņojums balstās uz dokumentu "Pielāgošanās dinamika *euro* zonā — pieredze un problēmas" ⁽¹⁾ un, kā parasti, tas ir vērtīgs informācijas avots plašākai analīzei.

2.2 EESK vienmēr izstrādā pašiniciatīvas atzinumu par Komisijas ikgadējo dokumentu ⁽²⁾. Šajā atzinumā vēlreiz atgādināta un apstiprināta Komitejas jau iepriekš paustā nostāja un ieteikumi, kas atspoguļoti šā dokumenta turpmākajā tekstā. Komiteja vēlas sniegt arī ieguldījumu pārdomās par EMS darbību, ņemot vērā tādus jaunus faktus kā *euro* zonas dalībvalstu ekonomikas un nodarbinātības ministru kopīgo Padomi vai arī izpētes nolūkā izvirzīto priekšlikumu par Eiropas stabilitātes fonda izveidi.

2.3 Ieskatoties vienotas valūtas ieviešanas vēsturē, noskaidrojās, ka dažādie pasākumi, ko Komisija pēdēja laikā ir pieņēmusi vai sekmējusi, atbilst EESK 1997. gada atzinumā ⁽³⁾ izteiktajām piezīmēm par Stabilitātes un izaugsmes pakta pamatā esošo **atsevišķu principu nepietiekamu elastīgumu**. Komiteja atzīmēja, ka, nosakot atsaucē parametru un to piemērošanu, netika pietiekami ņemts vērā valstu ekonomikas un politiskais stāvoklis. Savulaik EESK ierosinājumi neguva atbalstu. Turpmākās norises tomēr ir apstiprinājušas minēto ierosinājumu pareizību ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Ekonomikas un finanšu lietu ĢD provizorisks dokuments, kas publicēts sērijā "Eiropas Savienības ekonomikas rezultāti".

⁽²⁾ Jaunākie atzinumi par ekonomikas politikas vadlīnijām iekļauti šī dokumenta pielikumā.

⁽³⁾ Atzinums par Ekonomikas un monetārās savienības trešā posma pasākumiem, OV C 287, 22.9.1997, 74. lpp.

⁽⁴⁾ EESK ierosināja, lai konverģences parametri, tostarp budžeta deficīta un valsts parāda parametri "periodiski, piemēram ik pēc desmit gadiem, tiktu pārskatīti". Šis ieteikums netika ņemts vērā, bet turpmākās norises apstiprināja, ka "pārskatītais" Stabilitātes un izaugsmes pakts ir jāpieņem vēl pirms EESK ierosinātā desmit gadu perioda.

2.4 Reālās situācijas izpratnes trūkums šodien atspoguļojas pamatotā **kritikā**, ko varēja paredzēt jau iepriekš un kura attiecas uz Eirogrupas valstu **ekonomikas politikām**: valstu budžeta izstrādei jābalstās uz **kopīgu makroekonomisko prognozi**. Eirogrupas ministru sanāksmē 2006. gada 6. novembrī izteiktā prezidija apņemšanās netika īstenota: valstu budžeta izstrāde vēl ir tālu no vajadzīgās **ekonomikas politiku koordinācijas**.

2.5 Jāapzinās, ka ekonomikas politiku koordināciju jo īpaši apgrūtina valstu sociāli ekonomisko apstākļu un dažkārt atšķirīgo politisko mērķu daudzveidība; šo politiku **konverģences** panākšana vien būtu nozīmīgs sasniegums. Konverģences pamatā ir vairāki faktori, no kuriem īpaši svarīga ir **nodarbinātība**, kuras līmenis un iezīmes ietekmē visas pārējās politikas.

2.5.1 Ekonomikas politikas vispārējās pamatnostādnes un Eiropas Nodarbinātības stratēģijas pamatnostādnes šobrīd veido divas **integrētas stratēģijas**. Eirogrupas un "Nodarbinātības un sociālo lietu" Padomes (*euro* zonas sastāvā) **kopīga sanāksme** varētu būt līdzeklis **saturiskas konverģences** sekmēšanai, lai turpmāk panāktu vismaz saskaņošanu. Minētajā sanāksmē gūtās atziņas varētu būt par svarīgiem novērtējuma elementiem, gatavojoties Eiropadomes pavasara sanāksmei.

3. Eiropas Komisijas dokuments

3.1 Paziņojuma trīs konspektīvajās daļās īsumā atspoguļoti veikto pasākumu rezultāti, īpaši apsvērumi un Komisijas ieteikumi. Paziņojumā netiek minētas šobrīd vispārpieņemtas nostājas un apstiprināti principi, kas laika gaitā ir kļuvuši par ekonomikas politikas pamatnostādņu neatņemamu sastāvdaļu.

3.2 Pārskats par *euro* ieviešanas pirmo gadu pieredzi

3.2.1 Komisija atsaucas uz debatēm, kas notika pirms *euro* ieviešanas 1999. gadā; savulaik tika izvirzīts jautājums par to, "kā *euro* zonas valstis **pielāgosies krasajām pārmaiņām un konkurētspējas atšķirībām** vājas darbaspēka mobilitātes, preču un pakalpojumu tirgus nepilnīgas integrācijas un valsts budžeta neatkarības apstākļos." Šie jautājumi ir aktuāli arī šodien, taču pesimistiskā prognoze par monetārās savienības īslaicīgu pastāvēšanu neapstiprinājās.

3.2.2 *Euro* panākumi vai vismaz tā pozitīvie rezultāti ir neapstrīdami — tā ir **spēcīga un stabila valūta**, kas veiksmīgi izturējusi gan ārējo, gan arī iekšējo krīžu pārbaudi un ir sekmīgi pārvarējusi inflāciju. Dalībvalstis ir izmantojušas “īpaši izdevīgus” finansēšanas noteikumus. EESK uzskata, ka šo priekšrocību vēl papildina apstākļi, ka vairākās *euro* zonas dalībvalstīs tika novērsta inflācija, kam nelabvēlīgu ekonomisko un budžeta apstākļu rezultātā tiku pakļauta attiecīgās valsts valūta. *Euro* kā otrā pasaules valūta pasargāja dalībvalstis no monetārām un finanšu krīzēm, kuru rezultātā neapšaubāmi palēninātos attiecīgo valstu izaugsme, samazinātos darbavietu skaits un mazinātos dalībnieku uzticība.

3.2.3 Minētajiem panākumiem tomēr ir arī negatīvas sekas, kas joprojām rada problēmas. Vairākās dalībvalstīs ekonomikas pielāgošanās valsts iekšējai izaugsmei radīja grūtības un rezultāti bija ļoti atšķirīgi. Šīs atšķirības izpaudās **inflācijas un izaugsmes rādītājos**. Pēc pielāgošanās, ko noteica palēnināta ekonomikas dinamika, un pēc sākotnējās konkurētspējas atgūšanas vidējā termiņā bija jāseko straujākai izaugsmei. Tā tomēr nenotika vai, ja arī notika, tad tikai daļēji. Komisija secina, ka “kopumā *euro* zonā nav sasniegts pastāvīgi augsts izaugsmes un nodarbinātības līmenis”. EESK vēlas sīkāk pievērsties šim secinājumam.

3.2.4 Komisija tostarp arī atzīst, ka pielāgošanās problēmu iemesls nav vienīgi vai galvenokārt kavēšanās nodokļu un strukturālo reformu īstenošanā; to cēlonis ir arī monetārās savienības noteikumos paredzētajā kārtībā.

3.2.5 EMS pirmsākumos bija novērojama **faktiskā valūtas kursa** nelīdzsvarotība un svārstības. Dažās dalībvalstīs ievērojami kritās procentu likme un, uzlabojoties kredītu pieejamībai integrētākā finanšu tirgū, “tika piedāvāti elastīgāki kredītu nosacījumi mājsaimniecībām”, kā rezultātā palielinājās ilglietojamo un īstermiņā lietojamo preču patēriņš. Attiecībā uz ilglietojamām precēm (nekustamo īpašumu) dažu valstu ekonomiku negatīvi ietekmēja masveidīgi ieguldījumi ārvalstīs, kas vēl vairāk saasināja norēķinu kontu nelīdzsvarotību.

3.2.6 Viena no Komisijas izteiktajām vispārējām piezīmēm, pamatojoties uz Nīderlandes piemēru, attiecas uz “risku saistībā ar **budžeta politikas** izstrādi **labvēlīgas konjunktūras apstākļos**”. Nīderlandē desmitgades sākumā īpaši labvēlīgajai konjunktūrai bija cikliskas sekas uz nodarbinātības un finanšu tirgu, un līdz ar to arī uz nodokļu politiku. Ārējie ekonomiskie apstākļi

radīja pēkšņu lejupslīdi, kas savukārt lika pieņemt stingrus pretpasākumus, lai ierobežotu šādas lejupslīdes sekas.

3.2.7 Situāciju ietekmēja arī **cenās un algās**: valsts līmenī, neraugoties uz vispārējo algu mērenības režīmu, kas sekmēja bezdarba samazināšanos, tās pārāk lēni pielāgojās cikliskajām pārmaiņām. Ražīguma lēnā pieauguma rezultātā faktiskie amortizācijas izdevumi atspoguļojās uz cenām un jo īpaši uz algām. Starptautiskajā līmenī šo parādību mijiedarbība rada pieprasījuma pārvietošanos un ietekmē konkurētspēju.

3.2.8 Visbeidzot, kritiski un objektīvi novērtējot faktus, **nominālās un faktiskās konverģences** rezultāti bija mainīgi, bet vienlaikus arī apstiprināja minēto situāciju. Komisija uzskata, ka šīs pārmaiņas “daļēji” atspoguļo valstu atšķirīgās pieejas. Šajā sakarā EESK arī atzīmē, ka pasaules un Eiropas konjunktūra radīja vienādas *tendences* visās valstīs; ja arī bija atšķirības, tad tās “lielā mērā” pamatojās uz valstu politikām. Komisijas minētais Spānijas, Itālijas, Portugāles un Īrijas piemērs nepārprotami apstiprina, ka labvēlīgas konjunktūras apstākļos atkarībā no tā, vai budžeta politiku īsteno “sienāža” vai “skudras” garā, rezultāti ir krasi atšķirīgi.

3.3 Pasākumi, lai nodrošinātu veiksmīgu *euro* zonas darbību

3.3.1 Šai dokumenta sadaļai jāpievērš vislielākā uzmanība, jo turpmāk minētie **pieci “īpašie apsvērumi”** veido vai, pareizāk sakot, “atbilst” **Komisijas turpmāko gadu prioritātēm**.

3.3.2 **1. apsvērumis: makroekonomikas politiku pārvaldība jāveic piesardzīgi**. Paredzētie pasākumi satura ziņā atbilst pārskatītajā Stabilitātes un izaugsmes paktā paredzētajiem pasākumiem, kas būtu efektīvi jāpieņem ne tikai *euro* zonas, bet arī citu valstu valdībām. Tas izpaužas acīmredzamā, bet ne vienmēr ikgadējā plāna izstrādes brīdī ievērotā ieteikumā ņemt vērā **budžeta politiku ilgtspējību**.

3.3.3 **2. apsvērumis: preču un pakalpojumu tirgum jāklūst elastīgākam**. Komisija iesaka īstenot “*lielāku elastīgumu attiecībā uz cenām, nodrošinot to pazemināšanos*”, bet tas nav iespējams, ja cenās ir stingri noteiktas: šādos apstākļos nav iespējams pielāgot nominālās algas, jo tās var ievērojami samazināt faktisko algu apmēru. Jāveicina arī **līdzekļu pārdale starp uzņēmumiem un nozarēm**. Minēto mērķu — cenu elastīguma un līdzekļu pārdales — sasniegšana ir atkarīga no atvērta un konkurētspējīga tirgus izveides. Eiropas, valstu un reģionālajā līmenī būtu jāpārskata nodokļu un izdevumu politika (vai atsevišķi tās aspekti).

3.3.4 **3. apsvēruma: jāpātrina finanšu tirgus integrācija.** Šajā jomā noticis ievērojams progress, bet Komisija uzskata, ka vēl daudz darāms, lai izmantotu visas finanšu tirgus priekšrocības *euro* zonā: lielāka integrācija var mazināt ekonomisko krīžu ietekmi uz ienākumiem un valstu kredīta tirgiem. Šajā sakarā no rīcības plāna finanšu pakalpojumu jomā un no uzsāktajām iniciatīvām tiek gaidīti būtiski rezultāti.

3.3.5 **4. apsvēruma: nosakot algas, ir jāņem vērā saistība ar monetāro savienību.** Sarunu procesā iesaistītajiem sociālajiem partneriem jāsniedz vajadzīgā informācija, lai tie varētu novērtēt algu pieauguma atbilstību un tā ietekmi uz pielāgošanās procesu. Izaugsmes plānam atbilstīga algu politika ļautu izvairīties no faktiskā valūtas kursa "pārmērīgas pārsniegšanas" *euro* zonas robežās.

3.3.6 **5. apsvēruma: jāņem vērā globālā dimensija.** Šai dimensijai jāpievērš "sistemātiskāka" uzmanība. *Euro* zonas un valstu ekonomikas politikās šis izstrādes procesam ļoti nozīmīgais aspekts bieži vien netiek ņemts vērā. Nopietni jānovērtē *euro*, bet jo īpaši *euro* kursa ietekme uz citiem pasaules ekonomikas jomas dalībniekiem, jo no tā ir atkarīga tirdzniecības, finanšu un ekonomikas politikas stratēģijas izstrāde.

3.4 *Euro* zonas stiprināšanai izvēlēta pieeja

3.4.1 Šajā Komisijas dokumenta nodaļā norādīti **pasākumi monetārās savienības stiprināšanai un paplašināšanai**; pašreizējā starptautiskajā situācijā šī prioritāte kļūst neatliekama. Īpaši jāpiemin un jāpatur prātā šāds teikums: "Nesenās atšķirības zināmā mērā atspoguļo sākotnējos notikumus, kas skāra dalībvalstis ceļā uz *euro* zonas izveidi 1999. gadā". Tas vismaz daļēji izskaidro izaugsmes līmeņa un politiskās atšķirības, kas raksturīgas pēdējo deviņu gadu periodam.

3.4.2 Turpmāk norādīti **Komisijas piedāvātie risinājumi** pēc to virsrakstiem, kuri nepārprotami atspoguļo to saturu, uz ko norāda arī plašais dokumentu klāsts, kurš pieejams par attiecīgajiem tematiem. Minētie risinājumi ir šādi:

- a. pātrināt strukturālās reformas un veicināt integrāciju;
- b. stiprināt budžeta situāciju un uzlabot valstu budžeta kvalitāti;
- c. uzlabot koordināciju ES un *euro* zonas robežās;

d. sekmēt *euro* zonas paplašināšanu;

e. pārliecināt iedzīvotājus.

Turpinājumā izteiktas EESK piezīmes par iepriekš minētajiem punktiem.

4. EESK piezīmes

4.1 *1. apsvēruma: makroekonomikas politiku pārvaldība jāveic piesardzīgi*

4.1.1 Komiteja piekrīt Komisijas dažkārt gan netieši, bet pārredzamā veidā izteiktajai kritikai par atsevišķu dalībvalstu politiku, kuras mērķis ir izstrādāt konverģences noteikumiem atbilstošus ikgadējos plānus, nevis pieņemt budžeta konsolidācijas stratēģiju. Minētā kritika atbilst Komitejas nostājai, ko tā formulēja vēl pirms vienotās valūtas ieviešanas^(?): **nevienu valdību nav pilnībā brīva pieņemt savu, atbilstošu budžeta politiku**, neatkarīgi no jebkādiem ierobežojumiem un noteikumiem.

4.1.2 Bez **ierobežojumiem**, ko nosaka konverģences noteikumi un kurus var uzskatīt par iekļautiem "atbilstošā" budžeta politikā, pastāv arī citi **iekšēji un ārēji ierobežojumi**. Iekšējie ierobežojumi, tostarp, ir strukturālie ierobežojumi vai arī tādi, kas izriet no vēl neīstenotām strukturālajām reformām. Kā ārējie ierobežojumi jāmin pasaules ekonomikas vispārējā attīstība, jo īpaši **"izdevumi enerģijas jomā"** — faktors, kam katrā konkrētā valstī ir *krasi atšķirīgas* iezīmes un kuru līdz šim neuzskatīja par ekonomikas politiku atšķirību faktoru. Jāatzīst, ka situācija ir atšķirīga atkarībā no tā, vai attiecīgā valsts enerģijas apgādes jomā pilnībā, lielā vai tikai nelielā mērā ir atkarīga no ārvalstīm, vai arī tā pati ir enerģijas eksportētāja.

4.1.3 EESK secina, ka agrāk strukturālajām reformām, kas minētas 4.1.6. punktā, ne vienmēr bija gaidītie rezultāti: šīs reformas ir labāk jākoordinē tiklab valsts, kā Kopienas līmenī, tās jāsaņāgo ar makroekonomikas politikām, kuru mērķis ir sekmēt konkurētspēju un nodarbinātību. Agrāk situācija bija šāda: lēnas izaugsmes tendence, kas ir līdzīga visās valstīs, liecina par to, ka atsevišķās valstīs pati izaugsme zināmā mērā bija reformu "neatkarīgs mainīgais rādītājs".

(?) "Valdība ne vienmēr spēj pārvaldīt attiecīgās valsts ekonomiku kā iecerēts un ... pat visnópietnākās prognozes var izrādīties kļūdainas." 1997. gada atzinums, kas minēts 3. zemsvītras piezīmē.

4.1.4 Īpaša piezīme jāizsaka attiecībā uz ieteikumu (skatīt 3.3.2. punktu) par to, ka **jāņem vērā budžeta politiku ilgtspējība**. Minētās politikas vienmēr ir ekonomisko, sociālo un politisko apsvērumu rezultāts. Ieskatoties *euro* zonas valstu pēdējo desmit gadu vēsturē, noskaidrojās, ka “politikas stabilitāte” raksturīga tikai dažām valstīm: katrā valstī atšķirīgu tendenču valdības nomaina viena otru, un tā ir demokrātijai raksturīga un vēlama iezīme. Bet šāda valdību nomaina kavē ilgtspējīgu programmu izstrādi⁽⁶⁾: to efektivitāte ir atkarīga no valdību stabilitātes ilgtermiņā, kā arī, protams, no vairākiem ārējiem faktoriem.

4.1.5 Dažās valstīs strukturālo reformu īpašs aspekts attiecas uz valsts parāda līmeni, kas ievērojami pārsniedz Māstrihtas kritērijā noteikto rādītāju (60 % no IKP) un gadu gaitā tas nemazinās. Komiteja uzskata, ka nepietiek minēto parādu samazināt ar budžeta līdzekļu pārpalikumu, kas izveidojies labvēlīgā periodā, vai ar vienpakāpes (*one-shot*) darījumu starpniecību. Drīzāk būtu jāpalielina valsts izdevumu efektivitāte un gadījumā, ja ar to nepietiek, pamatos jāpārskata minēto izdevumu struktūra.

4.1.6 Komisijas ierosinātajam risinājumam, kas minēts 3.4.2.a. punktā (paātrināt strukturālās reformas), ir vairāki šķēršļi un no politikas pamatnostādņu viedokļa tas ir **ļoti subjektīvs**. Strukturālajām reformām (pensijas, veselības aprūpe, valsts administrācija, liberalizācija, enerģētika) ir liela sociālā ietekme un tās vislielākajā mērā iesaista sociālos partnerus atbilstoši katras valsts noteikumiem. Neviena valdība nevar lemt par pasākumiem (lietderīgiem vai nelietderīgiem), kurus iedzīvotāji neatbalsta. Nesenie notikumi liecina, ka bieži vien strukturālās reformas ir dažādu, dažreiz **atšķirīgu prasību kompromisa** rezultāts: izstrādājot “racionālas” reformas, ir jāņem vērā konkrētas un būtiskas prasības.

4.1.7 Komiteja atzīst, ka ir svarīgi veiksmīgi īstenot efektīvas un dalībvalstu starpā saskaņotas strukturālās reformas. Taču dažas no tām var radīt bažas mājāsaimniecībām, kas, piesardzības vadītas, palielina savu uzkrājumu apjomu. Līdz šim procentu izteiksmē uzkrājumu apjoma attīstība šķiet neievērojama, taču absolūto skaitļu izteiksmē situācija ir krasi atšķirīga. No 2001.-2005. gadam uzkrājumu apjoms pieauga par nepilnu 1 %, kas skaitliskā izteiksmē veido gandrīz 50 miljardus, kuri netika ieguldīti patēriņā⁽⁷⁾. Daži uzskata to par pozitīvu iezīmi: patēriņa pieaugums, kas ir zemāks par uzkrājuma pieaugumu varētu nozīmēt, ka iedzīvotāju uzticība ekonomikas nākotnei palielinās.

⁽⁶⁾ “Nemot vērā politisko un sociāli ekonomisko perspektīvu nestabilitāti Eiropas, un jo īpaši pasaules līmenī būtu jārunā nevis par programmām, bet gan par *nodomu deklarācijām*, kas būtu saistošas tikai tādā mērā, cik tās atbilst reālai konjunktūras attīstībai”, sk. atzinumu, kas minēts 3. zemsvītras piezīmē.

⁽⁷⁾ Avots: Ekonomikas un finanšu ĢD datu bāze AMECO.

Savukārt citi vērš uzmanību ieguldījumiem ārvalstīs, izsakot nožēlu par to, ka ieguldījumu apjoms ārvalstīs pārsniedz Eiropā veikto ieguldījumu apjomu. Šo atšķirīgo nostāju piekritējiem ir jāatzīst, ka ārvalstu investīciju pieaugums Eiropā tomēr ir globalizācijas pozitīvs rezultāts.

4.2 2. apsvēruma: preču un pakalpojumu tirgum jāklūst elastīgākam

4.2.1 Komisija iesaka budžetus “vairāk orientēt uz aktīvām pielāgošanās politikām” **preču un pakalpojumu tirgus elastīguma** jomā. Elastīgums ir jāizprot kā “**elastīgums, kas sekmē cenu pazemināšanos**”, lai līdzsvarotu *euro* zonas pirmo gadu pieredzi. Lai sasniegtu šo mērķi, ir jāpiemēro lielāks cenu elastīgums un jāsekmē efektīvāka līdzekļu pārdale starp uzņēmumiem un nozarēm. Tādējādi tiktu veicināta **algu politika**, kas atbilst vajadzībai saglabāt atbilstošu atalgojuma līmeni un samazināt cikliskā pielāgošanās procesa sociālās izmaksas.

4.2.2 Komisijas argumentācija neapšaubāmi ir pareiza, bet EESK vēlas noskaidrot, vai tas ir reālistiska un piemērojama visos gadījumos un attiecībā uz visām valstīm. Stimulējoša valsts politika var daļēji sekmēt valsts iekšējā tirgus integrāciju (3.4.2.a. punkta otrā daļa), bet **algu politiku lielā mērā nosaka konsultēšanās ar sociālajiem partneriem un savstarpējās sarunas**. Liberalizētā tirgū cenu elastīgums ne vienmēr un ne visur ir neatkarīgs no valsts veiktajiem pasākumiem; Praksē tas ir atkarīgs no dažādu pušu, valdības, darba devēju un darba ņēmēju vienošanās. Zināmā mērā tas attiecināms arī uz līdzekļu pārdali starp uzņēmumiem un nozarēm; pārdali varētu sekmēt pasākumi nodokļu jomā, kā arī reglamentējoši pasākumi, tomēr izšķirošais faktors ir tirgus iespējas un sociālo partneru savstarpējās vienošanās.

4.2.3 Īpaši ir jāapskata liberalizācija, kas arī var būt viens no faktoriem līdzekļu pārdalē starp uzņēmumiem. Neskatoties uz to, ka liberalizācijas princips ir formāli atzīts, praksē katrā valstī tā tiek uztverta un īstenota atšķirīgi atkarībā no noteikumiem un valsts politikas pamatnostādņēm, kas nereti var būt pretrunīgas. Par šo pasākumu ietekmi uz cenām (kvalitāte jāapskata atsevišķi) un konkurenci notiek debates, kurās noskaidrojās, ka liberalizācija ne vienmēr un ne visur ir devusi cerētos rezultātus. Visbeidzot, cenu elastīgums un algu politikas pielāgošana ir atkarīga arī no liberalizācijas īstenošanas iespējām ar nosacījumu, ka tā tiek veikta labvēlīgos tirgus apstākļos un ka tās rezultātā konkurence sniedz reālas priekšrocības patērētājiem.

4.3 3. apsvēruma: jāpārtrina finanšu tirgus integrācija

4.3.1 **Rīcības plānam finanšu pakalpojumu jomā**, kura īstenošana uzsākta pirms trīs gadiem, ir pozitīvi rezultāti (Komisija min "ievērojamu progresu") tiklab apmaksas sistēmu, finanšu un vērtspapīru tirgus, kā arī uzņēmumiem sniegto bankas pakalpojumu jomā. Var uzskatīt, ka šajās nozarēs finanšu integrācija ir sasniegusi brieduma pakāpi; vēl ir jāveic pasākumi kontroles, balsstiesību īstenošanas un uzņēmumu apvienošanas jomā, bet minētie pasākumi nav šķērslis jau uzsāktajai integrācijai.

4.3.2 Īpašs aspekts attiecas uz Komisijas izvirzīto problēmu saistībā ar **privātpersonām sniegtajiem kredīta un finanšu pakalpojumiem**. Komisija uzskata, ka "plašāka finanšu integrācija var mazināt krīžu sekas uz ienākumiem un valstu kredīta tirgiem". Šis secinājums neapšaubāmi ir pamatots, bet jānoskaidro, vai šāds mērķis ir reāli īstenojams. Kopienas līmenī *finanšu produktu* integrācija ir pabeigta: jebkuras valsts iedzīvotājam ir tiesības pirkt vai pārdot vērtspapīrus citā valstī. *Finanšu pakalpojumu un jo īpaši kredīta jomā* situācija ir sarežģītāka: **Eiropas līmenī integrācija nav īstermiņā viegli sasniedzams mērķis.**

4.3.3 Finanšu pakalpojumi, tāpat kā apdrošināšanas pakalpojumi ir īpašs gadījums, jo tie saistās ar *risku pakalpojumu sniedzējam*: jebkurš darījums ir atkarīgs no klienta uzticamības. Tādēļ ir jāapkopo informācija valstī, kas nav pakalpojuma sniedzēja, un jāsapatavo līgums, kurā cita starpā ir paredzēti noteikumi par iespējamo strīdu izšķiršanu vai maksātnespējas gadījumiem. Valsts iekšējā tirgū minētie gadījumi nesagādā grūtības, bet Kopienas līmenī uz tādiem pašiem noteikumiem balstīta integrācija saistās ar dažādu valodu lietošanu un pakalpojumu ņēmējas valsts tiesību aktu un, vajadzības gadījumā, arī kompetentās jurisdikcijas ievērošanu. Šie apstākļi rada izdevumus, sarežģījumus un šķēršļus, ko grūti pārvarēt ar tiesiskiem un reglamentējošiem pasākumiem. Viens no iespējamiem risinājumiem, kas jau tiek īstenots, ir tas, ka pakalpojumu sniedzējs atver filiāles pakalpojumu ņēmēja valstī (valstīs): tādā gadījumā runa nav par tirgus integrāciju, bet drīzāk par iekšējā tirgus paplašināšanu atbilstoši principiem par brīvību veikt uzņēmējdarbību. Tam ir pozitīvas sekas — konkurences stiprināšana valsts iekšējā tirgū un plašākas izvēles iespējas patērētājam.

4.3.4 Līdz ar to īstermiņā nav iespējama *privātpersonām sniegto finanšu pakalpojumu* plašāka integrācija ar likumdošanas

iniciatīvām vai stimulējošiem pasākumiem: Komisijas un dalībvalstu darbības jāorientē uz reāli sasniedzamiem mērķiem un jāizvairās no tiekšanās pēc grūti sasniedzamiem mērķiem.

4.3.5 Visbeidzot, EESK piekrīt Komisijas ieteikumiem par finanšu tirgus *straujāku* integrāciju, kas nodrošinātu finanšu līdzekļu efektīvāku pārdali, piešķirot tos tiem, kuriem tie visvairāk vajadzīgi. Komiteja uzsver, ka spēkā esošie noteikumi (kā arī papildu noteikumi, kurus šobrīd izskata) ir pietiekami, lai nodrošinātu uz tirgus attiecībām balstītu integrāciju; vēl ir jāizstrādā noteikumi, kas nodrošina patērētājiem kvalitatīvāku un vienotāku viņu interešu aizstāvību.

4.4 4. apsvēruma: nosakot algas, ir jāņem vērā saistība ar monetāro savienību

4.4.1 Komiteja izsaka izbrīnu par Komisijas dokumentā minēto teikumu, ka sociālie partneri "(ne) saņem nepieciešamo informāciju par problēmām un sekām, kādas izriet no dažāda veida darbībām" un minētā iemesla dēļ īsteno nepamatotu algu politiku. Šāda nostāja ir pretrunā Komisijas pētījumā⁽⁶⁾ apstiprinātajam apgalvojumam, ka no 1999.-2005. gadam nominālās darba algas izaugsme *euro* zonā notika saskaņā ar cenu stabilitātes mērķi (...), kā rezultātā darba vienības faktiskā pašizmaksa samazinājās par 0,4 %. Noskaidrojās arī, ka, uzlabojoties ekonomiskai situācijai, līdz šim tomēr nav novērojams straujāks algu pieaugums; tas nozīmē, ka darba vienības pašizmaksa atbilst cenu stabilitātes un nodarbinātībai labvēlīgas izaugsmes principiem. Neskatoties uz spiedienu, ko rada ar darbu nesaistīti izmaksas faktori un konkurences saasināšanās starptautiskajā līmenī, ražotājiem kopumā ir izdevies saglabāt peļņas līmeni.

4.4.2 Komiteja jau ir izteikusi savu nostāju par minēto problēmu 2003. gada atzinumā⁽⁷⁾, kas nav zaudējis aktualitāti. Tika novērots, ka algas ir ne tikai konkurētspējas faktors, bet tās ietekmē arī pieprasījumu iekšējā tirgū. EESK uzsvēra, ka vidējā termiņā ir jānodrošina izaugsme, kas seko ražīguma pieaugumam, nolūkā saglabāt līdzsvaru starp pieprasījuma pietiekamu palielināšanos un cenu konkurētspējas saglabāšanu.

4.4.3 Šajā sakarā EESK atgādina Nodarbinātības Padomes 2007. gada janvāra Eirogrupas un 2007. gada februāra secinājumus par nepieciešamību nodrošināt pienācīgus darba apstākļus un efektīvāk pārdalīt izaugsmes radītos līdzekļus.

⁽⁶⁾ Commission européenne, "The contribution of labour cost developments to price stability and competitiveness adjustment in the Euro area", Quarterly report on the Euro area, volume 6, n-1, 2007. (Dokuments pieejams tikai angļu valodā, EESK tulkojums).

⁽⁷⁾ Sk. EESK atzinumu "Ekonomikas politikas pamatnostādnes 2003.-2005. gadam", OV C 80, 30.3.2004. 120. lpp.

4.4.4 Komiteja īpaši uzsver savu jau iepriekš pausto nostāju attiecībā uz makroekonomisko dialogu, kas ir jānostiprina, lai uzlabotu dažādu makroekonomikas politikas nozaru (monētārās, budžeta un algu) koordināciju un sinerģiju. Koordinācijas trūkums nostiprina EESK pārliecību, ka Eurogrupas un Nodarbinātības Padomes (sk. 2.5. 1. punktu) kopīga sanāksme ir ne tikai lietderīga, bet arī vajadzīga.

4.4.5 Lai arī Komisija izsaka neapmierinātību ar attīstību ekonomikas izaugsmes un nodarbinātības jomā, tā tomēr nekādā ziņā neuzskata par nepieciešamu pārskatīt savas makroekonomikas politikas līdzšinējās ievirzes, kā arī pašas Komisijas ierosinātās dažādu politiku kombinācijas piemērotību. Nemainot budžeta un monētārās politikas koncepciju, no sociālajiem partneriem tiek pieprasīts piemērot algu noteikšanas mehānismus monētārās savienības vajadzībām. Līdz ar to sociālajiem partneriem tiktu arī nodota atbildība par pārējās politikas nozarēs pieļauto kļūdu labošanu.

4.5 5. apsvērumi: jāņem vērā globālā dimensija

4.5.1 Komisijas apsvērumi par to, ka jāņem vērā starptautiskā dimensija, ir jāatbalsta, jo tie ir acīmredzami. Jāatzīmē, ka, neskatoties uz EESK ieteikumiem attiecībā uz **ilgtermiņa plānu nestabilitāti** sakarā ar neprognozējamām **politikas norisēm** pasaules mērogā, Komisija un Padome Stabilitātes un izaugsmes pakta sākotnējās izstrādes gaitā šo aspektu nav pietiekami ņēmušas vērā. Pēdējo desmit gadu pieredze ir pilnībā apstiprinājusi šādu nostāju. Pašreiz prognozes nākamajiem desmit gadiem ir vēl grūtāk paredzēt; tādēļ vidējā un ilgtermiņa plānu izstrādē formulējums "jāņem vērā globālā dimensija" ir teorētisks.

4.5.2 Visas dalībvalstis neatkarīgi no tā, vai tās ir *euro* zonas sastāvā vai nav, ikgadējo plānu izstrādes gaitā saskaras ar pasaules tirdzniecības attīstību, galvenokārt saistībā ar **naftas tirgus** nestabilitāti un **Āzijas valstu konkurētspējas palielināšanos**. Valstis, kas ir mazāk atkarīgas no naftas tirgus, ir pasargātas no cikliskām cenu svārstībām; savukārt pārējās ir pakļautas tirgus konjunktūras šokam, kas ietekmē iekšējā tirgus cenas un konkurētspēju.

4.5.3 Tāpat Āzijas valstu straujā izaugsme paver **jaunas tirgus iespējas konkurētspējīgākajām Eiropas valstīm**, nostādot nelabvēlīgā situācijā tās valstis, kas mazāk veicinājušas konkurētspēju un inovāciju. Komiteja uzskata, ka pārāk liela uzmanība tika veltīta secinājumam, ka konkurētspējas pazemināšanās iemesls ir *euro* kurss attiecībā pret Āzijas valstu valūtām un dolāru, kaut gan patiesībā šīs problēmas cēloņi lielā mērā ir strukturāli; tādēļ valdībām un sociālajiem partneriem ir jāpārskata politikas pašos pamatos.

5. Citi risinājumi

5.1 Iepriekš minētajos apsvērumos jau izteiktas piezīmes par atsevišķiem "risinājumiem"; turpinājumā izteiktas papildu piezīmes par citiem Komisijas minētajiem aspektiem.

5.2 Komiteja izsaka nožēlu par to, ka Komisija, apskatot EMS, izvēlējusies tīri ekonomisku pieeju, nepiemērojot politisko dimensiju. Monetārā zona nav tikai pašmērķis: tā ir viena no plašākas sabiedrības projekta un "vēlmes dzīvot kopā" sastāvdaļām. Vēsturē vairāki piemēri liecina, ka monetārās zonas to valstu starpā, kas nav panākušas integrāciju, gala rezultātā ir izjukušas⁽¹⁰⁾. "*Euro* ieviešanu nedrīkst uzskatīt un plānot kā tīri tehnisku pāreju uz citu valūtu, bet gan kā būtisku pārmaiņu ar ievērojamām ekonomiskām, monetārām un sociālām sekām."⁽¹¹⁾ Šis vēstījums ir jāatgādina laikā, kad divdesmit septiņas ES dalībvalstis uzsāk Līguma pārskatīšanu, lai izklūtu no institucionālās krīzes, kurai ir neskaitāmi iemesli, tostarp dažādas ekonomiska un sociāla rakstura problēmas.

5.3 Dažas piezīmes jāizsaka par "**euro zonas veicināšanu**" (skatīt 3.4.2.d. punktu). Komisija nosauc priekšrocības, ko *euro* zona sniedz Eurogrupas valstīm un nākamajām dalībvalstīm; šķiet, ka attiecībā uz nākamajām dalībvalstīm Komisija pieminējusi tikai "valstis, kas gatavojas ieviest *euro*" t.i. jaunās ES dalībvalstis. Netiek apskatīts jautājums par valstīm, kas *euro* ieviešanas brīdī jau bija ES dalībvalstis un uz kurām attiecas izņēmuma noteikums (*opt out*), kas būtu jāpārskata. EESK vēlētos, lai minētās valstis pārskatītu savu lēmumu un uzskata, ka Komisijai būtu vēlams skaidri noteikt, vai būtu **pilnībā jāatsakās no varbūtības, ka valstis, uz kurām attiecas izņēmuma noteikumi, pievienosies *euro* zonai**. Arī šī informācija ir jāņem vērā, pieņemot lēmumus par turpmākajām *euro* stratēģijām. Turklāt nav saprotams, kā valstis, kas nav Eurogrupas sastāvā, savos vidējā un ilgtermiņa plānos varētu neņemt vērā iespēju vai vēlēšanos ieviest vienotu valūtu.

5.4 Komiteja vēlas darīt zināmu valstīm, kas iestājušās EMS, ka tām jāturpina Māstrihtas kritēriju ievērošana un politiku konverģence reālas konverģences nodrošināšanai. Nav pieņemams, ka dažas valstis piemēro acīmredzami samierniecisku politiku, kas nepamatojas uz ārkārtas apstākļiem. Šāda nostāja kaitē viņu uzticamībai pārējo dalībvalstu skatījumā, kā arī Eiropas uzticamībai kopumā.

⁽¹⁰⁾ Latīņu monētārā savienība (1861-1920) izjuka daļēji tādēļ, ka tās dalībvalstis (Itālija, Francija, Šveice, Beļģija un Grieķija) neievēroja nodokļu disciplīnu. Zviedrijas (kas savulaik bija Norvēģijas sastāvā) un Dānijas 1873. gadā izveidotā monētārā savienība izjuka, mainoties politiskai situācijai. Savukārt 19. gs. Vācijas muitas savienība, kuras rezultātā izveidojās monētārā savienība, bija veiksmīga, pateicoties valsts politiskajai apvienošanai 1871. gadā. Monetārā savienība un politiskā integrācija ir nenoskaidrojama tādēļ, ka, lai šāda savienība varētu pastāvēt, ir cieši jākoordinē ekonomikas politikas t.i. nepieciešama zināma centralizācija.

⁽¹¹⁾ Eiropas Parlamenta ziņojums par *euro* zonas paplašināšanu (2006/21103(INI)), 2006. gada 1. jūnijā.

5.5 Attiecībā uz saukli "**Pārliecināt iedzīvotājus**" — tas ir tik bieži atkārtots, ka kļuvis par "moto". Taču šis ir būtisks arguments, kas saistās ar valstu **valdību tiešu atbildību**. Jāatzīst, ka euro priekšrocības tagad ir acīmredzamas. Valsts līmenī cenu stabilitāti, atvieglotus kredīta noteikumus u.c. valdības bieži vien uzskata par savu nopelni. Savukārt euro tiek minēts kā cēlonis sistēmas "nepilnībām" (reālām vai iedomātām), jo īpaši cenu paaugstināšanai arī tajos gadījumos, kuros iemesli nebūt nav meklējami valūtas nomaiņā. Politikā neviens savus nopelnus nepiedēvē citam, taču visi meklē iespēju novelt vainu par trūkumiem uz kādu citu vai citiem.

6. Citas EESK piezīmes

6.1 Papildus piezīmēm, kas izteiktas Komisijas dokumenta sakarā, EESK vēlas pievērst uzmanību diviem tematiem nolūkā raisīt jaunas pārdomas.

6.2 **Euro kursa svārstības** tika minētas kā iemesls Eiropas zemajai konkurētspējai salīdzinājumā ar citām, jo īpaši Āzijas valstīm. Pat, ja minēto aspektu var uzskatīt par vienu no minētās

situācijas cēloņiem (bet ne kā galveno cēloni, kā minēts 4.5.3. punktā), Komiteja uzskata, ka ir pienācis laiks ar stingrāku nostāju atkārtoti iesniegt **euro zonas kandidatūru Starptautiskajam valūtas fondam**. Savulaik tika ierosināts iemainīt šo vietu pret kādas ES dalībvalsts vietu, kas ir SVF locekle, bet neviena no dalībvalstīm nevēlējās atdot savu vietu euro zonai. Ideāls risinājums būtu **jaunas papildu vietas piešķiršana euro**, bet īstermiņā reālākais risinājums būtu koordinācija dalībvalstu pārstāvju starpā: nav pieņemams, ka starptautiskajā tirdzniecībā tik nozīmīga valūta nav pārstāvēta SVF. Iebildums, ka SVF statūti šādu iespēju neparedz, nav pārliecinošs. Lai novērstu anomāliju, ka viena no pasaules spēcīgākajām valūtām nevar piedalīties starptautisko monetāro politiku pārvaldībā, būtu jāmaina SVF statūti.

6.2.1 Komiteja ļoti skeptiski vērtē ieceri par **Eiropas Stabilitātes fonda** izveidi nolūkā mazināt dalībvalstu izaugsmes atšķirības ⁽¹²⁾. Lai par šo jautājumu būtu iespējama nopietna diskusija, katrā ziņā būtu jāturpina darbs pie šīs ieceres pilnveidošanas.

Briselē, 2007. gada 26. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Šo fondu paredzēts finansēt ar visu dalībvalstu ekonomikas izaugsmes periodos uzkrātu nodokļu ieņēmumu pārpalikuma daļu, kas kalpo tādu projektu finansējumam, kurus Padome un Eiropas Parlaments noteicis par prioritāriem un atbilstoši visās Kopienas interesēm. Galvenais arguments pret šādu nostāju ir tas, ka tādējādi tiek sodīta disciplinēta politika budžeta jomā, un tas ir negatīvs stimuls.